

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – kontynuacja i zmiany

Author: Iwona Blicharska

Citation style: Blicharska Iwona. (2018). Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – kontynuacja i zmiany. W: M. Kycler, D. Pawelec, B. Warząchowska (red.), „Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w pięćdziesięciolecie istnienia” (S. 58-70). Katowice : Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Iwona Blicharska

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – kontynuacja i zmiany

Ostatnie lata funkcjonowania Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego (BUS) w Katowicach były szczególnie istotne w jej dziejach. W 2007 roku podpisano umowę o dofinansowaniu projektu przez Unię Europejską¹, a ostatecznie 12 października 2012 roku Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka (CINiBA)² rozpoczęła swoją działalność. Obecnie mogąca się poszczycić pięćdziesięcioletnią tradycją uniwersytecka biblioteka stała się jedną z najnowocześniejszych jednostek tego typu w kraju. W nowym gmachu obok wielu nowatorskich rozwiązań, wprowadzono strefę wolnego dostępu. Biblioteka UŚ zaczęła realizować hasło biblioteki otwartej, pełnić rolę biblioteki uniwersyteckiej i naukowej biblioteki publicznej. Role, jakie spełnia, wskazują jednocześnie grupy użytkowników, do których skierowana jest oferta biblioteki a tym samym zadania oddziału gromadzenia³.

Gromadzenie zbiorów to jedna z podstawowych czynności bibliotekarskich, polegająca na planowym pozyskiwaniu i wprowadzaniu do biblioteki właściwych materiałów bibliotecznych. To proces tworzenia zbiorów poprzez kupno, prenumeratę, wymianę, dary, egzemplarz obowiązkowy, zwrot za książkę zagubioną lub zniszczoną, depozyt. Coraz częściej w literaturze fachowej termin „gromadzenie” zastępuje się sformułowaniem „zarządzanie zbiorami”, obejmującym łącz-

¹ Projekt CINiBA jest współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Rozwoju Regionalnego w ramach RPO WSL 2007–2013 oraz z budżetu samorządu Województwa Śląskiego, Miasta Katowice, Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

² CINiBA to wspólna biblioteka dwóch katowickich uczelni: Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego.

³ I. Blicharska: *Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – perspektywy i problemy*. „Nowa Biblioteka” 2014, nr 1, s. 60.

nie cztery rodzaje działań: gromadzenie, uzupełnianie, selekcje i dostęp⁴. Gromadzenie zbiorów opiera się na doborze odpowiednich zasad, tj. na właściwej polityce gromadzenia zbiorów, zawartych w dokumentach określających funkcjonowanie biblioteki⁵. Takim dokumentem dla BUŚ, poza aktami wyższego rzędu, jest Statut Uniwersytetu Śląskiego, a szczegółowe przepisy i zadania zawarte są w Regulaminie Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego. Powyższe dokumenty regulują pracę Oddziału Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów (OGiUZ).

W gromadzeniu księgozbioru BUŚ nie stosuje się żadnych ograniczeń pod względem form wydawniczych czy piśmienniczych. Nabywa się zarówno literaturę bieżącą, jak i uzupełnia retrospektywnie zbiory. Profil biblioteki określa formy i metody pracy nad księgozbiorem.

Jubileusz pięćdziesięciolecia działalności Uniwersytetu Śląskiego i Biblioteki UŚ jest okazją do podjęcia rozważań na temat zmian jakie zaszły w pracy gromadzenia w ostatniej dekadzie. Początki kształtowania księgozbioru, dokładnie pierwsze czterdzieści lat działalności biblioteki a tym samym Działu Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów zostały opisane w artykułach⁶ zamieszczonych w publikacji pod redakcją Marii Kycler i Dariusza Pawelca *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*, która ukazała się na czterdziestolecie istnienia UŚ i BG UŚ. Od tamtego czasu OGiUZ, a także proces gromadzenia uległ przemianom zarówno w sferze organizacyjnej, jak i merytorycznej.

⁴ G. TETELA: *Polityka gromadzenia i selekcja zbiorów*. W: *Bibliotekarstwo*. Red. A. TOKARSKA. Warszawa 2013, s. 131.

⁵ Profil gromadzenia w formie pisemnej, tzn. w postaci dokumentu wyznaczającego ramy treściwe i formalne gromadzenia zbiorów na dzień obecny jest w Polsce rzadkością. Na temat zasad gromadzenia zbiorów znajdziemy w literaturze przedmiotu zaledwie kilka publikacji. Zob. Z. GĘBOŁYŚ: *Zasady gromadzenia zbiorów w bibliotekach uniwersyteckich: doświadczenia polskie i zagraniczne*. W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Pobierowo 15–17 września 2011*. Red. U. GANAKOWSKA, M. RÓŻYCKA. Szczecin 2012, s. 7–32; E. GRAŁA: *Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne, użyteczność amerykańskiego doświadczenia*. „Bibliotekarz” 1995, nr 7/8, s. 15–18; E. GRAŁA: *Metodyka opracowania zasad gromadzenia w bibliotekach polskich a zbiorów w bibliotekach Stanów Zjednoczonych*. „Przegląd Biblioteczny” r. 64, z. 2/3 (1996), s. 143–157; H. HOLLENDER: *Gromadzenie po macoszemu*. „Forum Akademickie” 2009, nr 1, s. 6–8.

⁶ Zob. M. KYCLER, S. KALICKA: *Struktura i dynamika zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968–2007*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 175–187; M. SARNECKA, I. Blicharska: *Znaleźć i zakupić czyli o zmieniających się tendencjach w pozyskiwaniu książek do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego na przestrzeni ostatnich czterdziestu lat*. W: *Biblioteka otwarta...*, s. 188–194; R. ŚMIESZKOŁOVA: *Zagraniczna wymiana wydawnictw w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego (rozwój, organizacja oraz warsztat pracy)*. W: *Biblioteka otwarta...*, s. 195–207.

Poniższy artykuł podejmuje tematykę realizacji zadań Departamentu Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów (DGUiOZ)⁷ w zakresie gromadzenia materiałów zwartych nie uwzględniając wymiany. Temat ten został opracowany odrębnie i zamieszczony w niniejszej publikacji⁸.

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego realizuje politykę gromadzenia skierowaną przede wszystkim do środowiska akademickiego, uwzględniając w niej dziedziny wiedzy uprawiane na uczelni oraz prowadzone kierunki studiów. Natomiast jako naukowa biblioteka publiczna uwzględnia nie tylko potrzeby środowisk kulturalnych i twórczych miasta oraz regionu, ale jest także otwarta dla wszystkich zainteresowanych. Grupa docelowa jest więc bardzo szeroka.

Gromadzenie zbiorów odbywa się w BUŚ drogą zakupu, wymiany i darów. Każda z tych metod odgrywa inną rolę i ma inne znaczenie dla zbiorów bibliotecznych, a jednocześnie metody te uzupełniają się i wspólnie składają na jedno działanie, czyli na realizację polityki gromadzenia BUŚ. Gromadzenie zbiorów obejmuje kilka rodzajów materiałów bibliotecznych w wersji drukowanej i elektronicznej: książki (druki zwarte), czasopisma, rękopisy, stare druki, kartografia, zbiory dźwiękowe, elektroniczne, audiowizualne.

Najbardziej racjonalną metodą gromadzenia zbiorów jest zakup. Umożliwia on celowy, systematyczny, zgodny z potrzebami biblioteki dobór wydawnictw. Jedynym ograniczeniem jego udziału w nabytkach są posiadane fundusze. Wysokość finansów do dyspozycji DGUiOZ od kilku lat pozostaje na tym samym poziomie. Zakupy są dokonywane w oparciu o literaturę programową, bieżące zamówienia wykładowców, sugestie czytelników oraz na podstawie oferty wydawców, księgarń i hurtowni.

Zakup książki polskiej⁹ oparty jest przede wszystkim na bezpośredniej współpracy z wydawnictwami, księgarнями i hurtowniami książek. Zasadniczym czynnikiem decydującym o wyborze dostawcy jest termin realizacji zamówień, dostarczanie wcześniej egzemplarzy okazowych, które są podstawą do generowania zamówień oraz wysokość uzyskanego rabatu (zważywszy, że od stycznia 2011 roku na książki drukowane obowiązuje stawka 5% VAT). Tworzenie optymalnej kolekcji zbiorów biblioteki uczelni wyższej to proces wielowymiarowy. Obecnie ogromna liczba wydawnictw drukowanych i elektronicznych będąca konsekwencją rozwoju nauki oraz nowe technologie

⁷ W lipcu 2012 roku Oddział rozpoczął prace w strukturze CINIb-y w ramach Departamentu Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów. Wraz z uruchomieniem placówki rozszerzony został zakres obowiązków Departamentu. Od października 2012 r. pracownicy uczestniczą w obsłudze czytelników w strefie wolnego dostępu.

⁸ Zob. R. NOWAK, S. SZABUCKA: *Wymiana krajowa i zagraniczna w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego w latach 2008–2016 – nowe doświadczenia*, s. 73–94.

⁹ BUŚ nie otrzymuje egzemplarza obowiązkowego.

dostępu sprawiają, że wybór staje się coraz trudniejszy – dla wszystkich¹⁰. Efektywność gromadzenia piśmiennictwa zależy w znacznym stopniu od merytorycznego przygotowania pracowników. Bowiem w największym stopniu odpowiedzialność za dobór, kompletność i aktualność zbiorów spoczywa na pracownikach gromadzenia, których zadaniem jest nieustanne śledzenie rynku wydawniczego w kraju i za granicą. Obecnie profesjonalne Serwisy WWW wydawnictw i księgarń internetowych proponują prezentacje każdej pozycji, zawierają recenzje, fragmenty książek, zdjęcia okładek. Tym samym śledzenie bieżącej oferty w sieci umożliwia bibliotekarzom zorientowanie się w nowościach rynku księgarsko-wydawniczego. W pracy bibliotecznej nie można też pominąć drukowanych katalogów, bibliograficznych baz danych, branżowych czasopism zajmujących się problematyką wydawniczą i księgarską. Doskonałą okazją do zapoznania się z szeroką ofertą wydawniczą, nowościami i zorientowanie się w planach wydawniczych oficyn polskich i zagranicznych jednocześnie są Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie oraz Targi Książki w Krakowie¹¹. Reasumując, bibliotekarz musi rozoznać rynek wydawniczy, dokonać jego wstępnej analizy i selekcji, oszacować jakość i koszty nowego produktu, a następnie określić potrzeby użytkowników. Ważną przesłanką jest generowana przez zintegrowany system komputerowy możliwość kontrolowania dokonywanych przez czytelników rezerwacji książek oraz śledzenie historii wypożyczeń publikacji. Informacja o tym, czy dana pozycja cieszy się zainteresowaniem wśród użytkowników ma istotny wpływ na ewentualny zakup dodatkowych egzemplarzy.

Zakup kolejnych egzemplarzy, wymianę starych, zniszczonych pozycji na nowe sugerują także pracownicy biblioteki opiekujący się działami na wolnym dostępie. Dlatego bibliotekarze zajmujący się gromadzeniem muszą ściśle współpracować z użytkownikami i między sobą – między działami biblioteki. Oprócz działań nad pozyskiwaniem nowości, muszą bowiem równolegle przebiegać prace nad badaniem wykorzystania zbiorów już istniejących. Nieocenioną w tym zakresie pracę wykonują bibliotekarze Departamentu Udostępniania Zbiorów i Informacji Naukowej.

Podobnie wygląda zakup książki zagranicznej. W chwili obecnej na polskim rynku działa wiele firm zajmujących się dystrybucją literatury obcojęzycznej oraz sprowadzaniem na indywidualne zamówienia instytucji poszukiwanych tytułów wydawców zagranicznych. BUŚ współpra-

¹⁰ I. Blicharska: *Gromadzenie zbiorów...*, s. 60.

¹¹ Sprawozdania z targów złożyły: I. Blicharska: *Sprawozdanie z 14. Targów Książki w Krakowie (Kraków 4–7 listopada 2010)*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2010, nr 3–4, s. 112–114; P. Kasperkiewicz, A. Maruszczuk: *Czterodniowy Seans z Książką na Narodowym... Sprawozdanie z VII Warszawskich Targów Książki. Warszawa 19–22 maja 2016*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2016, nr 2 (44), s. 145–157.

cuje z kilkoma firmami dystrybuującymi literaturę obcą w kraju¹². Otrzymujemy gotowe oferty w postaci egzemplarzy okazowych bądź zamawiamy już konkretne tytuły. Współorganizujemy wystawy literatury zagranicznej¹³, dzięki czemu pracownicy naukowcy mają wpływ na kształt księgozbioru. Dotychczas głównymi organizatorami tego typu imprez były firmy: Kraina Książek i ABE-IPS. Ze względu na wysokie koszty nabycia tytułów obcojęzycznych, biblioteka finansuje najczęściej zakup jednego egzemplarza. Każdorazowo jest wymagana akceptacja Komisji ds. Kształtowania Zbiorów¹⁴.

W skład zespołu Komisji, wchodzi pracownicy o zróżnicowanym wykształceniu, aby decyzje merytoryczne w zakresie gromadzenia literatury z poszczególnych dziedzin były podejmowane przez osoby najlepiej przygotowane. Podstawowym zadaniem komisji jest ocena i podjęcie decyzji dotyczących wprowadzenia do zbiorów nowych nabytków, wskazania książek zagranicznych do zakupu, wydanie opinii o wprowadzeniu pozycji z darów, głównie przez preselekcję.

Mimo, że popyt na literaturę zagraniczną wzrasta (m.in. dzięki informacji wydawniczej docierającej łatwiej i szybciej do pracowników naukowych, lepszej znajomości języków obcych oraz studiujących obcokrajowców), zakup literatury zagranicznej został ograniczony.

Tabela 1. Przyrastanie kolekcji BUŚ (2008–2016)

Rok	Zakup polski		Zakup zagraniczny	
	liczba wol.	wartość	liczba wol.	wartość
1	2	3	4	5
2008	9 210	388 425,79	1 211	308 110,27
2009	7 440	319 419,59	1 147	365 245,46
2010	7 405	335 029,48	977	271 529,19
2011	6 920	323 293,05	511	150 359,65
2012	7 401	330 323,41	557	172 029,56
2013	7 820	334 027,62	449	114 134,17

¹² Do najważniejszych należą Kraina Książek (Wrocław), ABE-IPS (Warszawa) – w sierpniu 2011 roku nastąpiła fuzja firm ABE Marketing i IPS International Publishing Service, JolJur (Gliwice), P&W Halina Pełka i Mariusz Wysocki (Łódź).

¹³ O wystawach książek zagranicznych pisała: M. KYCLER: *Wystawy książek zagranicznych w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2009, nr 2, s. 158–159.

¹⁴ Powołanie Komisji ds. Kształtowania Zbiorów oraz zasady jej działania zostały ustalone przez Dyrektora BUŚ na podstawie *Regulaminu organizacyjnego systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Śląskiego* (Uchwała nr 81 Senatu Uniwersytetu Śląskiego z dnia 4 grudnia 2001 r.).

1	2	3	4	5
2014	8 347	349 999,47	478	129 870,74
2015	7 940	344 702,24	334	119 067,90
2016	7 342	323 302,55	353	135 840,99

Źródło: Opracowanie na podstawie rocznych sprawozdań DGUiOZ.

Tabela 1. ukazuje przyrost kolekcji w ostatnich ośmiu latach, różnicując go na zakup pozycji polskich i obcojęzycznych (nie uwzględnia książek elektronicznych).

Jedną z przyczyn ograniczenia zakupu drukowanej książki zagranicznej jest pozyskiwanie do zasobów, na własność książki elektronicznej. Publikacje elektroniczne są – po bazach danych i e-czasopismach – stałym elementem rozwijania księgozbioru. Dostępne on-line w sieci uczelnianej i z komputerów domowych dla pracowników i studentów UŚ za pośrednictwem systemu HAN, wzbogacają ofertę monografii i podręczników w dogodnej formie korzystania.

Decyzje o zakupie serwisów, kolekcji czy wybranych tytułów e-książek poprzedza z reguły ich testowanie, w celu zapoznania użytkowników i bibliotekarzy z ich merytoryczną zawartością oraz sposobami wyszukiwania i korzystania z tekstów. Do zalet książek elektronicznych należy zaliczyć dobrą czytelność, wygodny system nawigacyjny i wyszukiwawczy, techniki ułatwiające odbiór informacji osobom o rozmaitych dysfunkcjach. Dużym minusem jest cena; e-booki objęte są wysoką stawką podatku VAT w wysokości 23%. Z każdym rokiem system sprzedaży e-książek ewoluował w kierunku coraz większej wolności doboru tytułów. W założeniach BUŚ ze względu na ograniczone środki finansowe, kupujemy książki elektroniczne na własność. Dzięki możliwości zakupu pojedynczych, wybranych tytułów, BUŚ w 2011 roku nabyła siedem tytułów w serwisie Ebrary. W latach 2014–2015 dziesięć tytułów w serwisie EBSCO. W roku 2016 biblioteka zakupiła siedemdziesiąt dwa tytuły książek elektronicznych w języku angielskim i niemieckim na platformie DeGruyter.

W zasobach BUŚ mamy również elektroniczne wersje książek publikowanych przez polskie wydawnictwa naukowe¹⁵ w serwisie IBUK Libra z dostępem dla pięciu użytkowników, które na zasadach rocznej licencji kupujemy od 2008 roku. Popularnością wśród studentów cieszą się e-książki w serwisie NASBI¹⁶ wydawnictwa Helion.

¹⁵ Wydawnictwo Naukowe PWN, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Wolters Kluwer, WAM itp.

¹⁶ NASBI czyli Naukowa Akademicka Sieciowa Biblioteka Internetowa, wypożyczalnia e-booków, audiobooków i wideo dokumentów.

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego stara się sprostać wyzwaniom współczesności, rozszerzając propozycje dla czytelnika, wprowadzając nowe formy dostępu do informacji, zmieniając się wraz z postępem technicznym i rozwojem technik informacyjnych. BUŚ jako biblioteka hybrydowa umożliwia m.in. gromadzenie i udostępnianie równoległe wszystkich typów dokumentów, niezależnie od nośnika na jakim się znajdują.

W zbiorach multimedialnych użytkownicy znajdują filmy DVD i audiobooki. Kolekcję DVD tworzą najważniejsze dzieła polskiej i światowej kinematografii, filmy dokumentalne i animowane, spektakle teatru telewizji, zestawy obrazów filmowych wielkich reżyserów (m.in. Ingmara Bergmana, Federico Felliniego, Alfreda Hitchcocka, Charlie Chaplina, Miloša Formana, Akiry Kurosawy) oraz wybitnych aktorów.

Największą część zakupów stanowi prenumerata zagranicznych czasopism drukowanych i elektronicznych oraz baz danych i konsorcjów. Pojedyncze tytuły czasopism zagranicznych zarówno drukowanych jak i w formie elektronicznej, kupowane są centralnie (przez BUŚ) dla wszystkich jednostek Uniwersytetu Śląskiego (przy czym dana jednostka Uniwersytetu zabezpiecza środki na wyżej wymienioną prenumeratę). Zakup odbywa się zgodnie z wymogami ustawy z 2004 roku *Prawo zamówień publicznych*. W oparciu o informacje od dziekanów sporządzana jest lista tytułów.

Tabela 2. Roczne wydatki na prenumeratę: czasopisma, bazy, konsorcja zagraniczne (2008–2016)

Rok	UŚ	BUŚ*
2008	1 703 261,81	161 806,26
2009	2 412 925,06	352 067,83
2010	1 176 850,85	455 211,32
2011	1 017 043,53	598 677,63
2012	770 440,48	400 390,87
2013	757 000,29	379 019,31
2014	792 463,67	438 060,24
2015	889 354,68	534 104,84
2016	1 061 703,74	628 185,03

* Koszt BUŚ – suma z różnych źródeł finansowania: budżet BUŚ, finanse Instytutów Chemii, Matematyki, Fizyki oraz Wydziału Biologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych BUŚ.

Tabela 3. Prenumerata czasopism polskich w BUŚ* (2008–2016)

Rok	Suma	Liczba tytułów
2008	51 314,60	409
2009	56 440,02	446
2010	52 364,87	461
2011	56 418,53	422
2012	61 573,08	462
2013	34 578,14	219
2014	39 084,01	218
2015	38 708,81	224
2016	32 573,66	225

* Koszt BUŚ – suma z różnych źródeł finansowania: budżet BUŚ, finanse Instytutów Chemii, Matematyki, Fizyki oraz Wydziału Biologii.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań rocznych BUŚ.

Zbiory biblioteczne są traktowane jako wartościowe w całości, dlatego dba się o istniejącą kolekcję poprzez ciągłe jej uzupełnianie (zakup, wymiana, dary). W chwili obecnej poza literaturą podręcznikową, naukową i popularnonaukową z zakresu odpowiadającego kierunkom reprezentowanym na uczelni, gromadzimy pozycje uzupełniające dotychczasowe zbiory. W ten sposób uzupełniany jest księgozbiór harcerski¹⁷, zbiory dotyczące wieku XVIII oraz księgozbiór z zakresu literatury pięknej – światowej¹⁸. Należy również wspomnieć o odrębnym źródle pozyskiwania zasobów, którym są egzemplarze odkupione przez czytelników. *Regulamin udostępniania zbiorów w CINI*BA przejrzysto określa obowiązki użytkowników na wypadek zniszczenia lub zagubienia egzemplarza¹⁹. Wszystkie książki zakupione za zagubione lub zniszczone, przekazywane są przez Departament Udostępniania Zbiorów i Informacji Naukowej do DGUiOZ, gdzie rozpoczyna się

¹⁷ Zob. K. OSSOLIŃSKA: *Księgozbiór harcerski w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 242–255.

¹⁸ Zob. I. Blicharska: *The Western Canon. The Books and School of the Ages Harolda Blooma jako forma uzupełniania kanonu literatury światowej w zasobach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Biblioteka otwarta...*, s. 218–224.

¹⁹ „Za zniszczenie lub zagubienie dzieła odpowiedzialność ponosi właściciel konta bibliotecznego. Zobowiązany jest on do niezwłocznego dostarczenia identycznego egzemplarza lub gdy nie jest to możliwe, jego ekwiwalentu w postaci: 1. egzemplarza innego dzieła, którym biblioteki są zainteresowane; 2. kwoty w wysokości ustalonej komisyjnie przez BUŚ lub BG UE (do pięciokrotnej wartości antykwarycznej zniszczonego lub zagubionego dzieła).

proces wprowadzania ich do zbiorów. Na przestrzeni ośmiu lat księgozbiór BUŚ powiększył się o 6 914 woluminów.

Tabela 4. Roczny wpływ książek odkupionych za zagubione materiały BUŚ (2009–2016)

Rok	Woluminy
2009	897
2010	937
2011	870
2012	422
2013	610
2014	658
2015	1 738
2016	782

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji DGUiOZ.

Kolejną formą uzupełniania zbiorów są dary²⁰. Darczyńcami są wydawnictwa, instytucje krajowe i zagraniczne, kościoły i ruchy religijne z zagranicy, ministerstwa i stowarzyszenia, osoby prywatne. Zdarzają się dary autorów i naukowców, oferujących bibliotece swoje publikacje lub wydawnictwa uzyskane dzięki swym zawodowym kontaktom. Bibliotece ofiarowywanych jest – obok cennych materiałów – dużo publikacji o niskiej wartości. Dlatego przyjęte dary wymagają wnikliwej oceny przydatności do ustalonego zakresu gromadzenia zbiorów. Trudność sprawiają duże spuścizny, ofiarowane przez osoby prywatne, obwarowane warunkami niezmienności składu i kształtu kolekcji. Jednak większość osób darujących ma świadomość, że wiele z oddawanych książek biblioteka ma już w swoich zbiorach i wyrażają zgodę na przekazanie ich do innych książnic lub na kiermasz organizowany przez CINIb-ę na rzecz zwierząt ze schroniska.

Na przestrzeni ośmiu lat księgozbiór BUŚ powiększył się o 17 561 woluminów.

Z chwilą uregulowania zobowiązań wobec BUŚ lub BG UE czytelnik nie nabywa prawa własności zniszczonego lub zagubionego dzieła”. *Regulamin udostępniania zbiorów w CINIbA*. Rozdział 2, § 21.

²⁰ Zob. B. WARZĄCHOWSKA: *Gromadzenie darów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego*. „Nowa Biblioteka” 2000, nr 1/2, s. 13–17; B. WARZĄCHOWSKA: *Selekcja zbiorów i gospodarka drukami zbędnymi w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego*. „Bibliotekarz” 1999, nr 6, s. 9–12.

Tabela 5. Roczny wpływ książek z darów polskich i zagranicznych BUŚ (2008–2016)

Rok	Woluminy
2008	1 629
2009	1 783
2010	1 232
2011	1 268
2012	768
2013	1 397
2014	1 400
2015	3 348
2016	6 365

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentacji DGUiOZ.

W tym miejscu należy wspomnieć o istotnym elemencie gospodarowania zbiorami, a mianowicie ich selekcji. Jest ona systematycznie prowadzona w BUŚ, pozwala na wyeliminowanie zbędnego, o nikomej wartości naukowej zbioru książek (zawsze pozostaje jeden egzemplarz dla badań porównawczych) i czasopism. Usuwanie zdezaktualizowanych wydawnictw, wpływa korzystnie na jakość zbiorów.

Gromadzenie zbiorów to system przenikającej się wiedzy o potrzebach, możliwościach i szukaniu optymalnych rozwiązań do zaspokojenia potrzeb użytkowników. Automatyzacja procesów gromadzenia za pomocą systemu PROLIB M21 zdecydowanie usprawniła pracę bibliotekarzy zajmujących się pozyskiwaniem zbiorów²¹. Podstawą pracy modułu Gromadzenia jest rekord bibliograficzny utworzony w module Opracowania. Do rekordu dołączone są wszystkie operacje związane z planami zakupu, zamówieniami, rejestracją wpływów, akcesją książek i czasopism. Blok finansowo-księgowy zapewnia kontrolę nad procesem zarządzania finansami, dzięki możliwości planowania i podliczania budżetu według różnych kryteriów (np. fundusze, rodzaje dokumentów). Moduł Gromadzenia współpracuje z pocztą elektroniczną, co umożliwia korespondencję z dostawcą bezpośrednio z systemu (zamówienia, odwołania, monity).

²¹ Prace nad wdrażaniem modułu Gromadzenia w BUŚ rozpoczęły się w 1996 roku. Każda kolejna wersja, ukazująca się w rocznych odstępach, w pełnijszy sposób realizowała wymogi stawiane jej przez specyfikę gromadzenia BUŚ. Zob. W. DZIADKIEWICZ, M. SZULC: *Doświadczenia w pracy z PROLIB-em w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. „Bibliotekarz” 2003, nr 7/8, s. 9–15.

Zmiany zachodzące w polityce gromadzenia zbiorów mają swoje źródło w potrzebach użytkowników, a te z kolei, w zachodzących zmianach technologicznych. Chcąc sprostać tym wyzwaniom konieczne jest stałe monitorowanie tego, co dzieje się na rynku wydawniczym i stała współpraca z użytkownikami. Znajomość nowoczesnych narzędzi i technik informacyjnych usuwa bariery komunikacyjne między bibliotekarzem a użytkownikiem. Jak słusznie zauważyła Iwona Dalati, „efektem zmian w podejściu do użytkownika jest wyznaczenie mu nowej roli i miejsca w bibliotece – z odbiorcy, konsumenta informacji, staje się również współtwórcą procesu informacyjnego. Użytkownika nie identyfikuje się jako ostatnie ogniwo spinające wszystkie działania i zabiegi biblioteczne, ale – współuczestnika procesów toczących się w bibliotece”²².

Biblioteka stara się wykorzystać wszelkie rodzaje komunikacji z użytkownikiem, aby za ich pomocą poznać jego potrzeby. Bowiern rozbieżność między oczekiwaniami czytelników i możliwością realizacji ich przez bibliotekę może mieć źródło w efektywności świadczenia przez nią usług. Biblioteka UŚ daje użytkownikowi możliwość różnorodnego kontaktu²³. Do pośrednich źródeł informacji o potrzebach czytelniczych należą wcześniej już wspomniane wystawy książek zagranicznych, formularz *Zapytaj bibliotekarza*, dzięki któremu użytkownicy mogą szybko uzyskać potrzebną informację na interesujący ich temat, a także formularz *Zaproponuj książkę* dostępny ze strony domowej biblioteki, który można wypełnić i za pomocą systemu przesłać do Departamentu Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów.

Zaproponuj książkę

Proponuję zakup do zbiorów biblioteki następującego wydawnictwa
(prosimy każdy tytuł podawać w oddzielnym formularzu).

Podaj adres e-mail:

Podaj dane książki (tytuł; autor/autorzy; wydawnictwo, rok wydania):

Imię i nazwisko / status czytelnika (pracownik naukowy, doktorant, student, inny):

Ilustr. 1. Formularz *Zaproponuj książkę*

²² I. DALATI: *Bibliotekarz w poszukiwaniu kompromisu – potrzeby użytkowników baz online, a ograniczenia finansowe bibliotek akademickich*. W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Pobierowo 15–17 września 2011*. Red. U. GANAKOWSKA, M. RÓŻYCKA. Szczecin 2012, s. 262.

²³ I. Blicharska: *Gromadzenie zbiorów...*, s. 64.

Poza tym każdy użytkownik może zgłosić zapotrzebowanie na zakup interesującej go pozycji, czyniąc to, za pomocą poczty elektronicznej, telefonicznie lub osobiście. W ten sposób najczęściej kontaktuje się kadra naukowa w celu zakupu konkretnej pozycji.

Oddział Gromadzenia Zbiorów od początku swego istnienia funkcjonował jako dział samodzielny. Zmiana struktury organizacyjnej w nowej siedzibie BUŚ, stworzyła nowe możliwości pracy bibliotekarzy zajmujących się gromadzeniem materiałów bibliotecznych. W sytuacji intensywnych działań marketingowych ze strony przemysłu wydawniczego oraz konieczności szybkiego reagowania na potrzeby użytkowników w zakresie usług informacyjnych online, zbieramy doświadczenia, aby wszelkie późniejsze decyzje zakupowe były maksymalnie racjonalne w kontekście potrzeb czytelników i możliwości finansowych, jak i technicznych biblioteki. Bowiem nieodmiennie głównym zadaniem Departamentu Gromadzenia Uzupełniania i Opracowania Zbiorów jest tworzenie dobrego i nowoczesnego warsztatu informacyjnego z wartościowym zbiorem czasopism oraz książek w wersji drukowanej i elektronicznej.

Bibliografia

- Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.* Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008.
- BLICHARSKA I.: *Gromadzenie zbiorów w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego – perspektywy i problemy.* „Nowa Biblioteka” 2014, nr 1, s. 60.
- BLICHARSKA I.: *The Western Canon. The Books and School of the Ages Harolda Blooma jako forma uzupełniania kanonu literatury światowej w zasobach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.* W: *Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego.* Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 218–224.
- BLICHARSKA I.: *Sprawozdanie z 14. Targów Książki w Krakowie (Kraków 4–7 listopada 2010).* „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2010, nr 3–4, s. 112–114.
- DALATI I.: *Bibliotekarz w poszukiwaniu kompromisu – potrzeby użytkowników baz online, a ograniczenia finansowe bibliotek akademickich.* W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Pobierowo 15–17 września 2011.* Red. U. GANAKOWSKA, M. RÓŻYCKA. Szczecin 2012, s. 262.
- DZIADKIEWICZ W., SZULC M.: *Doświadczenia w pracy z PROLIB-em w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego.* „Bibliotekarz” 2003, nr 7/8, s. 9–15.
- GĘBOŁYŚ Z.: *Zasady gromadzenia zbiorów w bibliotekach uniwersyteckich: doświadczenia polskie i zagraniczne.* W: *Strategie gromadzenia zbiorów w bibliotekach polskich. Materiały z IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej. Pobierowo 15–17 września 2011.* Red. U. GANAKOWSKA, M. RÓŻYCKA. Szczecin 2012, s. 7–32.
- GRALA E.: *Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne, użyteczność amerykańskiego doświadczenia.* „Bibliotekarz” 1995, nr 7/8, s. 15–18.

- GRALA E.: *Metodyka opracowania zasad gromadzenia w bibliotekach polskich a zbiorów w bibliotekach Stanów Zjednoczonych*. „Przegląd Biblioteczny” r. 64, 1996, z. 2/3, s. 143–157.
- HOLLENDER H.: *Gromadzenie po macoszemu*. „Forum Akademickie” 2009, nr 1, s. 6–8.
- KYCLER M., KALICKA S.: *Struktura i dynamika zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w latach 1968–2007*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 175–187.
- KYCLER M.: *Wystawy książek zagranicznych w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2009, nr 2, s. 158–159.
- KASPERKIEWICZ P., MARUSZCZYK A.: *Czterodniowy Seans z Książką na Narodowym... Sprawozdanie z VII Warszawskich Targów Książki. Warszawa 19–22 maja 2016 roku*. „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy” 2016, nr 2 (44), s. 145–157.
- OSSOLIŃSKA K.: *Księgozbiór harcerski w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 242–255.
- SARNECKA M., Blicharska I.: *Znaleźć i zakupić, czyli o zmieniających się tendencjach w pozyskiwaniu książek do zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego na przestrzeni ostatnich czterdziestu lat*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 188–194.
- ŚMIESZKOŁOVA R.: *Zagraniczna wymiana wydawnictw w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego (rozwój, organizacja oraz warsztat pracy)*. W: *Biblioteka otwarta. Wczoraj i jutro Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego*. Red. M. KYCLER, D. PAWELEC. Katowice 2008, s. 195–207.
- TETELA G.: *Polityka gromadzenia i selekcja zbiorów*. W: *Bibliotekarstwo*. Red. A. TOKARSKA. Warszawa 2013, s. 131.
- WARZĄCHOWSKA B.: *Gromadzenie darów w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego*. „Nowa Biblioteka” 2000, nr 1/2, s. 13–17.
- WARZĄCHOWSKA B.: *Selekcja zbiorów i gospodarka drukami zbędnymi w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego*. „Bibliotekarz” 1999, nr 6, s. 9–12.

Streszczenie

Autorka w skrócie zaprezentowała zasady gromadzenia zbiorów, sposoby pozyskiwania kluczowych informacji dla polityki gromadzenia a także przybliżyła oczekiwania użytkowników oraz formy współpracy z czytelnikiem w zakresie doboru nowych tytułów. Powyższe kwestie zostały omówione na przykładzie Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego współtworzącej CINIb-ę.

Słowa kluczowe:

Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego, gromadzenie zbiorów